

W zeszycie tym wreszcie została pomieszczona pierwsza część preparacji i analizy form gramatycznych.

Zeszyt trzeci (ss. 418) obejmuje drugą część preparacji oraz słownik do Księgi Psalmów i konkordancję. Słownik zawiera zasadniczo słownictwo Psalterza, ale są też obecne inne, często powtarzające się lub charakterystyczne wyrazy. Znaczenie wyrazów zostało podane najpierw po łacinie (z tego widać, że egzegeci nie usuwają łaciny!), a potem po polsku. Zostały wypunktowane hapax legomena zarówno w Psalterzu, jak i w ST. Pomocą dla Autora były znane hebrajsko-niemieckie preparacje do Psalmów R.-F. Edela (Marburg 1966, 3 wyd. 1976). Zeszyt ten wieńczy dwa spisy tekstów Psalmów, a każdy zeszyt został zaopatrzony w integralny spis treści, co znacznie ułatwia orientację w tym tak bogatym zestawie materiałów.

W sumie otrzymaliśmy komentarz obszerny (razem 1140 stron liczący), interesująco pomyślany i przydatny do studiów egzegezy starotestamentalnej. Jest to owoc długiej i żmudnej pracy; wobec ogromu włożonej pracy trzeba być wyrozumiałym w odniesieniu do pewnych niedociągnięć, błędów i braków technicznych. Szkoda, że układ Psalterza nie jest numeryczny — byłoby łatwiej odszukać dany Psalm bez uciekania się do spisu końcowego. W wypadku reedycji można by się zastanowić, czy nie byłoby lepiej złączyć w jedno teksty i aparaty krytyczne z propozycjami w dwóch zeszytach, a w trzecim dać zarys gramatyki i słownik z konkordancją. Ale to, co się ukazało, już zasługuje na uznanie i rozpowszechnienie. Opus laudat auctorem!

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

J. L. KUGEL, *The Idea of Biblical Poetry. Parallelism and Its History*, New Haven — London 1981 (Yale University Press), ss. XII + 340.

James L. Kugel jest orientalistą, profesorem języków i kultury Bliskiego Wschodu w Harvard University. Jego praca, obecnie recenzowana, na temat paralelizmu jako cechy charakterystycznej biblijnej poezji została poprzedzona dysertacją pt. *Biblical Parallelism and Its Early Exegesis* (1977). Niektóre rozdziały omawianej książki ukazały się w „*Studies in Medieval Jewish History and Literature*” (Harvard University Press 1979).

Praca obejmuje siedem rozdziałów i dwa aneksy. Rozdział I omawia ogólne zjawisko paralelizmu w zastosowaniu do Biblii z uwzględnieniem przykładów literatury ugaryckiej. Rozdział II zajmuje się relacją poezji do prozy usiłując dać określenie stylu biblijnego. W rozdziałach następnym Autor przeprowadza analizę historyczną zjawiska paralelizmu: i tak najpierw w egzegezie rabinistycznej (r. III), w egzegezie patrystycznej, zarówno greckiej jak i łacińskiej (r. IV — dając temu tytuł: „*Biblical Poetry and the Church*”) oraz w średniowiecznej egzegezie judaistycznej (r. V), zajmując się szczegółowiej poglądami XVI-wiecznego uczonego Azariah dei Rossi. Rozdział VI został ambitnie z tytułowany: „*Jaki jest system poezji hebrajskiej?*”. Znalazło w nim miejsce omówienie pracy R. Lo w t h a *De sacra poesi hebraeorum praelectiones* (1753), który pierwszy opracował teoretycznie zjawisko paralelizmu. Rozdział końcowy (VII) próbuje uchwycić istotę metryki biblijnej. Apendyks A śledzi historycznie ciekawe zjawisko, a mianowicie utrzymywanie się modelu paralelizmu w mentalności judaistycznej; apendyks B omawia jedną z najnowszych prac teoretycznoliterackich: M. P. O'Connor, *Hebrew Verse Structure*

(Winona Lake, Ind., 1980). Skorowidz ogólny (autorów i tematów) oraz indeks przytoczonych miejsc z Pisma św. kończy tę ciekawą monografię.

Warto będzie zatem tę pracę dodać w bibliotece warsztatowej egzegety starotestamentalnego i tłumacza Biblii do serii takich pozycji, jak: L. Alonso Schökel, *Estudios de poética hebrea* (1963), E. Nida — Ch. R. Taber, *The Theory and Practice of Translation* (1969), czy C. Buzzetti, *La parola tradotta* (1973).

Kraków

KS. JERZY CHMIEL

G. LANCKOWSKI, *Wprowadzenie do religioznawstwa*. Przeł. i posłowie opatrzył A. Bronk SVD, Wyd. Księży Werbistów „Verbinum”, Warszawa 1986, ss. 163.

Dobrze się stało, że preżne Wydawnictwo Księży Werbistów „Verbinum” postarało się o przekład i publikację pozycji stosunkowo świeżej, bo z 1980 r., wybitnego religioznawcy zachodniemieckiego Güntera Lanczkowskiego (ur. 1917), prof. uniwersytetu w Heidelbergu. Jest to istotnie *wprowadzenie* w obszerną dyscyplinę wiedzy, jaką jest religioznawstwo, a jednocześnie *compendium* całej współczesnej wiedzy na ten temat. Treść książki została pomieszczona w dziewięciu numerach-rozdziałach. Autor omawia najpierw (I) aktualne znaczenie religioznawstwa: „nasze czasy wymagają rzeczowego zrozumienia charakteru badań nad religią. Potrzebne to jest chociażby dla orientacji w naszym dzisiejszym świecie. Aby go zrozumieć, potrzeba określonej wiedzy na temat pluralistycznej sytuacji religii. Obok poznawania obcego języka jest ona bezpośrednim i koniecznym wymogiem porozumienia się w obcych krajach i innych kontynentach” (s. 28). Następnie L. przedstawia (II) przedmiot badań religioznawczych oraz (III) poszczególne dyscypliny religioznawcze, jak: historia religii, fenomenologia religii, typologia religii, geografia religii, etnologia religii, socjologia religii, psychologia religii. W następnych rozdziałach L. zajmuje się takimi zagadnieniami, jak: (IV) religioznawstwo a teologia, (V) religioznawstwo a filozofia, (VI) krytyka religii, (VII) religioznawstwo jako dyscyplina akademicka, (VIII) struktura organizacyjna i kongresy oraz (IX) kierunki badań i zadania badawcze. Przypisy podają obfitą i aktualną literaturę na poszczególne tematy.

Polski przekład pracy Lanczkowskiego został uzupełniony o dwa aneksy: posłowie nt. „Możliwości i ograniczenia religioznawstwa” pióra tłumacza oraz wybrana religiologiczna bibliografia polska opracowana przez ks. H. Zimonia SVD. W posłowie ks. A. Bronk — filozof i metodolog — wskazuje najpierw na wieloznaczność w języku polskim terminu „religioznawstwo”: w znaczeniu węższym jest to zespół dyscyplin humanistycznych (jak: historia, socjologia religii itd.), natomiast w znaczeniu szerszym dochodzi jeszcze filozofia i teologia religii, co proponuje nazwać religiologią lub naukami religiologicznymi.

O walorze pozycji Lanczkowskiego świadczy — słusznie akcentuje tłumacz — jego osobista postawa wobec religii. Sprzeciwiając się wszystkim redukcjonistycznym koncepcjom religii, tak lansowanym np. w religioznawstwie marksistowskim, L. poprzez osobisty, zaangażowany, niekiedy anegdotyczny styl stara się wywołać życzliwe zainteresowanie sprawami religii u czytelnika, wychodząc z założenia, że można tylko te rzeczy prawdziwie poznawać, wobec których nie ma się wrogich uprzedzeń. Ukazała się przeto w języku polskim książka godna uwagi i będąca przykładem, jak pozytywnie można i trzeba zajmować się religioznawstwem nie